

महाराष्ट्र राज्य इतर मागावर्गीय वित्त आणि विकास
महामंडळामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या थेट कर्ज
योजनेच्या कर्जाची मर्यादा रु.२५,०००/- वरून
रु.१,००,०००/ पर्यंत वाढविण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : मंत्रिमं २०१९/ प्र.क्र.१०/महामंडळे
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक - २८/१/२०१९

संदर्भ :- सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व विशेष सहाय्य विभाग, शासन निर्णय
क्र. महामं-२००४/प्र.क्र.३८/विधयो-२, दि.३०/११/२००४.

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र राज्य इतर मागावर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत राज्यातील इतर मागास
प्रवर्गातील दारिद्र्य रेषेखालील लाभार्थ्याकरीता स्वयंरोजगाराची संधी उपलब्ध करून देण्याच्या
उद्देशाने रु.२५,०००/- चे थेट कर्ज योजना राबविण्यात येत आहे. सध्याच्या परिस्थितीत, लहान
उद्योगांसाठी लागणाऱ्या भांडवली व पायाभूत गुंतवणुकीमध्ये झालेली वाढ, कच्च्या मालाच्या
किंमतीत झालेली दरवाढ व सतत होणारी महागाई निर्देशांकातील वाढ इ. बाबी विचारात घेता रुपये
२५,०००/- इतकी थेट कर्जाची मर्यादा कमी असल्याने महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि
विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या थेट कर्ज योजनेअंतर्गत कर्जाची मर्यादा रु.२५,०००/-
वरून रु.१,००,०००/- करण्यास मा. मंत्रिमंडळाने दिनांक १५.१.२०१९ रोजी झालेल्या मंत्रिमंडळ
बैठकीमध्ये मान्यता दिलेली आहे. मा. मंत्रिमंडळाने दिलेल्या मान्यतेनुसार शासन निर्णय निर्गमित
करण्याची बाब शासनाच्या विचारधीन होती.

शासन निर्णय :-

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येत
असलेल्या थेट कर्ज योजनेअंतर्गत कर्जाची मर्यादा रु.२५,०००/- वरून रु.१,००,०००/- करण्यास
शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे.

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येत
असलेली थेट कर्ज योजना पुढीलप्रमाणे राहिल :-

योजनेचा उद्देश :-

१. इतर मागासवर्गीय घटकांची आर्थिक उन्नती करणे तसेच बँकेमार्फत कर्ज घेताना उद्धवणाऱ्या
अडचणी व कर्ज मंजूर प्रक्रियेत होणारा विलंब टाळणे,
२. इतर मागासवर्गीय घटकांच्या हिताच्या दृष्टीकोनातून त्यांना स्वयंरोजगारास प्रोत्साहित
करणे,

३. इतर मागासवर्गीय घटकातील व्यक्तींना आर्थिकदृष्ट्या सक्षम करणे,
४. इतर मागासवर्गीय दुर्बल घटकाच्या व्यक्तींना व्यवसाय करण्याकरीता तात्काळ वित्त पुरवठा करणे,
५. सदर योजनांसाठी लघु व्यवसाय उदा. मत्स्य व्यवसाय, कृषि क्लिनिक, बैलगाडी, हार्डवेअर व पेंट शॉप, सायबर कॅफे, संगणक प्रशिक्षण, झेरॉक्स, स्टेशनरी, सलून, ब्युटी पार्लर, मसाला उदयोग, पापड उदयोग, मसाला मिर्ची कांडप उदयोग, वडापाव विक्री केंद्र, भाजी विक्री केंद्र, ऑटोरिक्षा, चहा विक्री केंद्र, सॉफ्ट टॉईज विक्री केंद्र, डि.टी.पी. वर्क, स्विट मार्ट, ड्राय क्लिनिंग सेंटर, हॉटेल, टायपिंग इन्स्टीट्यूट, ऑटो रिपेअरिंग वर्कशॉप, मोबाईल रिपेअरिंग, गॅरेज, फ्रिज दुरुस्ती, ए.सी दुरुस्ती, चिकन/ मटण शॉप, इलेक्ट्रिकल शॉप, आईस्क्रीम पार्लर इ.
६. मासळी विक्री, भाजीपाला विक्री, फळ विक्री, किराणा दुकान, आठवडी बाजारामध्ये छोटसे दुकान, टेलिफोन बुथ किंवा अन्य तांत्रिक लघु उद्योग अशा लघु व्यवसायासाठी ही योजना सुरु करणे,
७. इतर मागासवर्गीय घटकांतील निराधार, विधवा महिला इ. लाभार्थींना तात्काळ लाभ देणे आणि त्यांना प्राथमिकता देणे.

योजनेचे स्वरूप :-

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येत असलेल्या थेट कर्ज योजनेचे स्वरूप पुढील प्रमाणे -

प्रकल्प	रु.१,००,०००/- पर्यंत
महामंडळाचा सहभाग (१००%)	रु.१,००,०००/-
व्याजदर	नियमित कर्ज परतफेड करणाऱ्या लाभार्थींना व्याज आकारण्यात येणार नाही.
कर्ज परतफेडीचा कालावधी व कर्जाची परतफेड नियमित न करणाऱ्या लाभार्थ्यांच्याबाबतीत दंडनिय व्याजदर.	१. नियमित ४८ समान मासिक हप्त्यामध्ये मुद्दल रु.२,०८५/- परतफेड करावी लागेल २. नियमित कर्जाची परतफेड न करणाऱ्या लाभार्थींना जेवढे कर्जाचे हप्ते थकीत होतील, त्या रक्कमेवर द.सा.द.शे. ४% व्याज आकारण्यात येईल.
पहिला हप्ता (७५% रक्कम)	रु.७५,०००/-
दुसरा हप्ता (२५% रक्कम) (प्रत्यक्ष उदयोग सुरु झाल्यानंतर साधारणतः ३ महिन्यांनंतर)	रु.२५,०००/- (जिल्हा व्यवस्थापकांच्या तपासणी अभिप्रायानुसार)

लाभार्थी निवडीची पात्रता :-

१. अर्जदार इतर मागासवर्ग प्रवर्गातील असावा,
२. अर्जदार महाराष्ट्राचा रहिवासी असावा,
३. अर्जदाराचे वय १८ ते ५५ वर्षे असावे,
४. अर्जदाराचा सिबिल क्रेडीट स्कोअर किमान ५०० इतका असावा,
५. अर्जदाराचे एकत्रित कौटुंबिक वार्षिक उत्पन्न रु.१ लाखापेक्षा जास्त नसावे. (सक्षम प्राधिकाऱ्याने दिलेल्या उत्पन्न प्रमाणपत्रानुसार)
६. एका वेळी कुटुंबातील एकाच व्यक्तीस सदर योजनेचा लाभ घेता येईल,
७. शासनाच्या कौशल्य विकास विभागामार्फत तसेच शासकीय / निमशासकीय संस्थांमधून तांत्रिक प्रशिक्षण घेतलेली तसेच अनुभवी तरुण मुले / मुली यांना प्राधान्य,
८. अर्जदाराने आधार कार्ड संलग्न बँक खात्याचा तपशील सादर करावा,
९. अर्जदार महामंडळाच्या कोणत्याही (केंद्र व राज्य) योजनेचा थकबाकीदार नसावा.

अटी व शर्ती :-

१. फक्त शेतजमीनीचे नोंदणीकृत गहाणखत, सदर शेतजमीनीचे मूल्यांकन व गहाणखत केल्यानंतर शेतजमीनीच्या ७/१२ उताऱ्यावर महामंडळाच्या कर्ज रक्कमेचा बोजानोंद करावी.
२. लाभार्थीच्या स्वतःच्या जमिनीचे गहाणखत करून दिले असल्यास इतर साधे दोन ७/१२ किंवा मिळकतदार जामीनदार घेण्यात यावेत.
३. जामीनदाराच्या जमिनीचे गहाणखत असल्यास तो स्वतः व इतर एक ७/१२ किंवा मिळकतदार जामीनदार घेण्यात यावा. ७/१२ वर बोजानोंद करावी.
४. सदर शेतजमिनीचा शोध अहवाल (Search Report)

जामीनदार :-

१. दोन जामीनदार फक्त शासकीय कार्यालयातील उदा. जिल्हा परिषद / महामंडळे/ महानगरपालिका/ नगरपालिका/ नगरपरिषद / नगरपंचायत इ. शासकीय कार्यालयात कार्यरत हमीपत्रधारक जामीनदार घेण्यात यावेत. (महामंडळाचे परिपत्रक दि.१४/८/२०१८ प्रमाणे)
२. अनुदानित / विनाअनुदानित खाजगी शैक्षणिक संस्थातील शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांना जामीनदार म्हणून घेण्यात येवू नये.
३. शासकीय जामीनदाराची सेवा किमान ८ वर्षे शिल्लक असावी.
४. शासकीय कार्यालयाचे कायमस्वरूपी (Permanent) कर्मचारी असावा.
५. जामीनदार यापूर्वी कोणत्याही वितीय संस्थेत व इतर कोठेही जामीनदार नसावा. तसेच भविष्यात या हमीपत्राद्वारे महामंडळाचे सर्व कर्ज रक्कम वसूल होईपर्यंत सदर जामीनदाराचे हमीपत्र अन्य कर्ज प्रकरणात सदर कार्यालयाकडून निर्गमित केले जाणार नाही, अशी खात्री सदर आस्थापनेकडून हमीपत्राची पडताळणी करून घेण्यात यावी.

६. सदर प्रकरणात कर्जाचा निधी लाभार्थीच्या आधारसंलग्न बँक खात्यात वर्ग करण्यात येऊन त्याचवेळी लाभार्थीकडून कर्जाच्या परतफेडीच्या रक्कमेचे पुढील दिनांकाचे आगाऊ धनादेश घेण्यात यावेत.
७. सदर कर्जातून लाभार्थीसाठी जी मत्ता निर्माण होणार आहे ती ज्यांच्याकडून निर्माण होईल त्यांचेकडून ती मत्ता अचल (Immovable) असेल तर परस्पर महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्ग विकास महामंडळाकडे गहाण (Mortgage) ठेवण्यात यावी. जर ती मत्ता चल (Movable) असेल तर ती महामंडळाकडे तारणगहाण (Hypothecate) करण्यात यावी,
८. कर्ज परतफेडीबाबत लाभार्थीकडून शपथपत्र घेण्यात यावे,
९. या योजनेवर होणारा खर्च शासनाने महामंडळासाठी मंजूर केलेल्या भाग भांडवलाच्या तरतुदीच्या मर्यादेत उपलब्ध असलेल्या भागभांडवलातून करण्यात यावा.
१०. महामंडळाने आपला भांडवली अर्थसंकल्प विहित कालमर्यादेत शासनाकडून मान्य करून घेणे बंधनकारक राहिल.
११. मुद्दल व व्याजासह कर्जाच्या वसुलीचा तपशील महामंडळाने भांडवली अर्थसंकल्पात देणे बंधनकारक राहिल.
१२. लाभार्थ्याने स्थापन केलेल्या व्यवसायाचा विमा स्वखर्चाने उतरविणे तसेच दरवर्षी विम्याचे नुतनीकरण करणे बंधनकारक राहिल.

कर्ज वितरण कार्यपद्धती :-

कर्ज योजनांसाठी योग्य लाभार्थ्यांची निवड व मंजूर प्रकरणात आवश्यक वैधानिक दस्तावेज पूर्तता विहित कालावधीत करून घेण्याची तसेच महामंडळामार्फत देण्यात येणाऱ्या कर्जाच्या वसुलीची संपूर्ण जबाबदारी जिल्हास्तरीय कार्यालयाची राहिल. याबाबत साधारणपणे पुढीलप्रमाणे कार्यपद्धती अनुसरण्यात यावी. या सुधारित योजनेअंतर्गत कर्ज मिळण्यासाठी लाभार्थ्यांना नव्याने अर्ज करावा लागेल.

१. शासन निर्णय दि.३०.११.२००४ च्या मा. जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखालील जिल्हा लाभार्थी निवड समितीमार्फत लाभार्थ्यांची निवड करण्यात येईल.
२. महामंडळाच्या जिल्हास्तरीय कार्यालयातून या योजनेच्या लाभार्थी निवड, कर्ज वितरण व कर्ज वसुलीची संपूर्ण कार्यवाही केली जाईल.
३. जिल्हा व्यवस्थापक योजनेचे अंमलबजावणी अधिकारी असतील,
४. महामंडळाचे जिल्हा कार्यालयांमार्फत कर्ज प्रकरणासाठी स्थानिक वर्तमानपत्रातून व प्रमुख शासकीय/ निमशासकीय कार्यालयातील नोटीस बोर्डावर जाहिरात प्रसिध्द करण्यात येईल व त्याचवेळी कार्यालयात अर्जाचा नमुना व कागदपत्राची सूची सर्वाना पाहण्यासाठी उपलब्ध करतील.

५. जिल्हा व्यवस्थापक प्राप्त अर्जाची संपूर्ण छाननी /तपासणी करुन पात्र व अपात्र लाभार्थ्यांची यादी तयार करतील. यासाठी पुढील बाबी विचारात घेणे अनिवार्य राहिल :-
  - १) उद्योग /व्यवसायाची वर्धनक्षमता,
  - २) लाभार्थ्याची सक्षमता /व्यवसायाचे ज्ञान,
  - ३) परतफेडीची क्षमता /जामीनदारांची क्षमता
६. जिल्हयासाठी दिलेल्या उद्दिष्टापेक्षा जास्त अर्ज प्राप्त झाल्यास पात्र लाभार्थ्यांची निवड संगणकीय रॅन्डमायझेशन निवड पध्दतीने (लॉटरी) करुन लाभार्थी निश्चित केले जातील.
७. कर्ज मंजूरी प्रकरणातील आर्थिक वर्षात कार्यवाही पूर्ण करणे आवश्यक असल्याने लाभार्थी निवड समितीच्या बैठका वेळोवेळी घेण्यात येतील.
८. जिल्हा निवड समितीच्या मंजूरीनंतर पात्र लाभार्थीचे त्रुटीरहित परिपुर्ण कर्ज प्रस्ताव मुख्यालयाकडे मंजूरीसाठी / निधी मागणीसाठी जिल्हा व्यवस्थापक सादर करतील. पात्र लाभार्थीच्या कर्जप्रस्तावांना व्यवस्थापकीय संचालक यांच्या अध्यक्षतेखाली मुख्यालय लाभार्थी निवड समितीमार्फत मंजूरी प्रदान करण्यात येईल.

कर्ज वसूली कार्यपध्दती :-

१. कर्जाची परतफेड ही कर्ज वितरीत केल्याच्या ९० दिवसांनंतर सुरु करण्यात येईल,
२. कर्ज परताव्याचे मासिक हप्ते ठरवून दयावेत व कर्ज वसूलीच्या दृष्टीने लाभार्थ्याकडून पुढील दिनांकाचे आगाऊ धनादेश घेऊन तसेच ECS (इलेक्टॉनिक क्लिअरन्स सिस्टिम) पध्दतीने वसूली करण्यात यावी,
३. एवढे करुनही वसूली न झाल्यास महामंडळाकडे ठेवलेल्या तारणाद्वारे तसेच जामीनद्वारे कर्ज वसूली करण्यात यावी.
४. जामीनदाराकडून कर्ज वसूली शक्य न झाल्यास जमीन महसूल संहितेच्या कलम २२१ अंतर्गत (आर. आर. सी.) नुसार जिल्हाधिकारी यांना याबाबत संपुर्ण माहिती सादर करुन कर्ज वसूली करण्यात यावी,

ज्या लाभार्थ्यांनी यापूर्वी घेतलेल्या कर्जाची परतफेड केलेली नाही अशा लाभार्थ्यांना संपूर्ण परतफेड करेपर्यंत नविन कर्जाचा लाभ घेता येणार नाही. तसेच, जे लाभार्थी परतफेडीच्या कालावधीच्या आत संपूर्ण कर्जाची परतफेड करतील असे लाभार्थी त्यांचा व्यवसाय वाढविण्यासाठी पुन्हा सदर योजनेचा लाभ घेण्यास पात्र राहतील.

सदर शासन निर्णय, नियोजन विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. ११/का-१४१३, दि. १४.१.२०१९ अन्वये तसेच वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.-----, दि.११.१.२०१९ अन्वये प्राप्त सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१९०१३११२०३०५०८२२ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(भा. र. गावित)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

१. मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे अप्पर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
२. मा. मंत्री (विजाभज) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा.राज्यमंत्री (विजाभज) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. प्रधान सचिव, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग कल्याण, मंत्रालय
५. संचालक, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग कल्याण संचालनालय, पुणे
६. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ, मुंबई
७. व्यवस्थापकीय संचालक, वसंतराव नाईक विमुक्त जाती व भटक्या जमाती विकास महामंडळ, मुंबई
८. महालेखापाल (ले व अ) महाराष्ट्र - १ व २, मुंबई / नागपूर
९. महालेखापाल (ले.प.) महाराष्ट्र - १ व २, मुंबई / नागपूर
१०. अधिदान व लेखाअधिकारी, मुंबई / जिल्हा कोषागार अधिकारी मुंबई / ठाणे
११. निवासी लेखापरिक्षा अधिकारी, मुंबई
१२. अप्पर कोषागार अधिकारी, कोकण भवन, नवी मुंबई
१३. वित्त विभाग (का-व्यय-१४/अर्थोपाय/अर्थसंकल्प-३/साउ) मंत्रालय, मुंबई
१४. निवडनस्ती (महामंडळे)